

Broedvogelinventarisatie van huiszwaluw, oeverzwaluw en gierzwaluw in gemeente Bergeijk 2023

Samenstelling: Hans van Nunen

Veldwerk: Leden Vogelwerkgroep IVN Bergeijk-Eersel, Peter van Poppel en Hans van Nunen

Uitgave: IVN Bergeijk-Eersel
21 Augustus 2023

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Huiszwaluw (<i>Delichon urbicum</i>)	3
Oeverzwaluw (<i>Riparia riparia</i>)	4
Gierzwaluw (<i>Apus apus</i>)	5
Natuur in het dorp	6
Algehele eindconclusie	7
Literatuur en hulplijnen.....	7

Inleiding

IVN Bergeijk-Eersel voert op regelmaat inventarisaties uit op het gebied van flora en fauna. Verschillende leden zijn hierin deskundig. In 2012 heeft de gemeente Bergeijk zich uitgeroepen tot ambassadeur van 5 vogels met de naam zwaluw in hun naam, de drie zwaluwen huis-, boeren-, en oeverzwaluw, en verder de gierzwaluw en de nachtzwaluw. Deze laatste twee behoren niet tot de zwaluwen maar hebben allebei een eigen familie waartoe ze behoren. Alleen de naam zwaluw verbindt ze met elkaar.

Om te zien of dit ambassadeurschap resultaten heeft opgeleverd, is het noodzakelijk dit te onderzoeken. Dit kan d.m.v. inventarisaties en/of monitoringen. Door o.a. leden van IVN Bergeijk-Eersel zijn er veldwerkzaamheden uitgevoerd, die na inzameling van gegevens worden uitgewerkt en kunnen leiden tot bruikbare informatie.

Hiertoe zijn tijdens de broedperiode 2023 de huiszwaluwen, oeverzwaluwen en gierzwaluwen op aanwezigheid binnen de gemeente Bergeijk onderzocht. Het voorkomen van de boerenzwaluw en de nachtzwaluw is niet onderzocht of er is geen informatie van eventuele inventarisaties bekend.

Verder zijn er nieuwe gegevens bekend van het in voorgaande jaren door gemeente Bergeijk uitgevoerde programma "Natuur in het dorp". Dit programma heeft zijn uitwerking gehad in de woonkernen: Bergeijk, Westerhoven, Riethoven en Luyksgestel. Verder in dit rapport meer informatie omtrent deze activiteit.

In dit overzicht gaat het over verschillende soorten vogels. Daarom komen de inventarisatiemethodes niet overeen. Desbetreffende onderzoeksmethodes worden onder het hoofdstuk van de geïnventariseerde vogelsoorten per soort verder toegelicht.

Vanwege privacy zijn geen exacte locaties in dit rapport vernoemd.

Huiszwaluw (*Delichon urbicum*)

Inventarisatiemethode

De inventarisatiemethode is uitgevoerd volgens richtlijnen van SOVON. Daarbij mogen de aanwezige bewoonbare nesten binnen de periode 15 juni en 15 augustus worden geteld. Bewoonbare nesten zijn herkenbaar aan het in goede conditie zijn, aan de in- en uitvliegende oude vogels en aan de aanwezige jonge vogels die regelmatig naar buiten kijken. De tellingen zijn steeds uitgevoerd na 19.00 uur omdat dan de meeste vogels in de nabijheid van het nest aanwezig zijn.

Tellingen

In tabel 1 zijn alle nestlocaties d.m.v. gemeente-kernen weergegeven. De inventarisatie 2023 is tijdens de periode van 3 t/m 8 juli uitgevoerd door Hans van Nunen. In 2021 heeft er geen inventarisatie plaatsgevonden.

	2019		2022		2023	
	locaties	nesten	locaties	nesten	locaties	nesten
Bergeijk	6	54	2	45	4	55
Westerhoven	1	5	0	0	0	0
Luyksgestel	7	42	8	31	5	8
Riethoven	2	8	3	7	3	10
Weebosch	2	3	2	4	2	4
Totaal	18	129	15	87	14	77

Tabel 1

Conclusie

Uit bovenstaande tabel 1 blijkt, dat er een afname is voor het aantal locaties waar gebroed werd, maar ook het aantal nesten dat werd aangetroffen. De reden voor de afname van het aantal locaties is waarschijnlijk dat men op enkele plaatsen het dak verstek heeft dichtgetimmerd, zodat er geen nesten meer gemaakt kunnen worden. Er zijn wel enkele nieuwe locaties gevonden, maar dat betreft dan een kleiner aantal nesten, zodat er in het geheel een afname is.

Oeverwaluw (*Riparia riparia*)

Inventarisatiemethode

Ook hier is de inventarisatiemethode uitgevoerd volgens richtlijnen van SOVON. De aanwezige bewoonbare nesten mogen binnen de periode 20 mei en 15 juli worden geteld, bij voorkeur in de tweede helft van juni. Tellen kan gedurende de gehele dag, maar is uitgevoerd na 19.00 uur omdat de vogels zich dan in de nabijheid van de nesten bevinden. De nesten van de kolonies zijn uitgetekend op een situatieschets en vervolgens per nest nagaan of het bewoond is. Een telling aan de hand van rondvliegend vogels is niet altijd nauwkeurig.

Bewoonde nesten zijn herkenbaar aan de diepe gang (einde niet zichtbaar), slijtplekken in de holopening (pootafdrukken), ontbreken van spinrag en/of planten voor het hol, gave nestopening (niet ingestort of uitgesleten) en na half juni het geluid van piepende jongen of aanwezigheid van bedelende jongen in de nestholte.

Tellingen

In tabel 2 zijn alle nestlocaties per kerngemeente Bergeijk weergegeven. In Bergeijk bevindt zich in 2022 en 2023 een nestlocatie op een plaats waar overtollig zand als depot is opgeslagen. Deze locatie is dus van tijdelijke aard en gaat op termijn verdwijnen. Ook was er een locatie op particulier gebied waar de vogels in 2019 en 2020 genesteld hebben. Na 2020 zijn daar geen vogels meer aangetroffen. In Westerhoven liggen 2 locaties welke al enige jaren oud zijn, en nog nooit door de vogels gebruikt zijn. Deze 2 locaties zijn op dit moment niet functioneel en hebben onderhoud nodig. De inventarisatie 2023 is uitgevoerd op 17-6-2023 door Peter van Poppel en Hans van Nunen. In 2021 heeft er geen inventarisatie plaatsgevonden.

	2019		2020		2022		2023	
	locaties	nesten	locaties	nesten	locaties	nesten	locaties	nesten
Bergeijk	1	10	1	21	1	29	1	30
Westerhoven	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	0	10	0	21	0	29	0	30

Tabel 2

Conclusie

De jaren dat er inventarisatie heeft plaatsgevonden volgens tabel 2, is er in gemeente Bergeijk telkens maar 1 kolonie oeverwaluwen actief geweest. Als er geen mogelijkheid tot broeden op de laatste locatie meer is, zullen deze vogels een andere geschikte plek moeten zoeken. De mogelijkheid bestaat dat de voorliggend locatie weer opgezocht gaat worden. Verder zullen de 2 locaties in Westerhoven renovatie nodig hebben of nog beter is, geheel verwijderen en een geheel nieuwe locatie op een geschikte plaats creëren. Om de oeverwaluwen binnen Bergeijk een nieuwe kans te bieden zal men snel met gerichte plannen op tafel moeten komen!

Gierzwaluw (*Apus apus*)

Inventarisatiemethode

In de periode tussen 15 mei en 15 juli kan een nestentelling worden uitgevoerd. Deze inventarisatiemethode is geheel volgens richtlijnen van SOVON uitgevoerd. Vóór die datum zijn nog niet alle broedvogels aanwezig. De beste resultaten zijn te verkrijgen door ca 60-120 minuten posten op een strategisch gekozen plek, van waaruit de verschillende potentiële nestlocaties goed te overzien zijn. Naar aanleiding van situatieschetsen van de locaties die op voorhand gemaakt zijn, kunnen de vogels per nest ingetekend worden. De vogels duiken in volle vlucht onder de dakgootbetimmering, om zo toegang tot de zolder te verkrijgen. Daar maken ze een klein nestje, waarin de eieren worden gelegd.

Tellingen

Deze tellingen zijn al van ver teruggaande jaren bekend. Er was op het moment van inventarisatie, 4 juli 2023, alleen een kolonie bekend op de Hofkerk van Bergeijk. Resultaten hiervan zijn opgenomen in tabel 3. Uit deze tabel blijkt eveneens duidelijk dat de zuidzijde het meest favoriet is als broedplek. Ook de andere kerngemeenten van Bergeijk zijn onderzocht op aanwezigheid van de gierzwaluwen, echter zonder positief resultaat. Wel zijn er nog extra broedlocaties vastgesteld op de nestkasten, uitgedeeld naar aanleiding van het project “Natuur in het dorp”. Resultaten hiervan staan verder in dit rapport. De tellingen zijn uitgevoerd door o.a. leden van de Vogelwerkgroep IVN Bergeijk-Eersel.

Datum	Oost	Noord	Zuid	Totaal
2-7-2001	3	11	17	31
7-7-2002	2	10	17	29
7-7-2003	2	13	18	33
4-7-2004	4	12	19	35
5-7-2005	4	14	20	38
30-6-2008	7	10	11	28
5-7-2010	5	9	9	23
4-7-2018	3	6	9	18
25-6-2019	3	1	9	13
6-7-2021	1	2	9	12
5-7-2022	0	2	8	10
6-7-2023	1	2	6	9

Tabel 3

Conclusie

Volgens de tellingen blijkt dat de aanwezigheid van de broedvogels sinds 2005 erg achteruit is gegaan van 38 naar 9 stuks. Reden ervan is niet duidelijk. Verder worden nog 4 nesten in het stedelijk gebied van Bergeijk gevonden, zie volgend hoofdstuk. Helaas maakt dat de daling van het totaal niet goed. Er zal op het gebied van gierzwaluwen zeker meer aandacht moeten komen.

Natuur in het dorp

“Natuur in het dorp” is een initiatief van Orbis en Bureau More en wordt mede mogelijk gemaakt dankzij subsidie van de provincie Noord-Brabant.

Orbis is in natuur-, landschaps- en klimaatadaptatieprojecten actief betrokken bij de ontwikkeling van het Noord-Brabantse landschap. Zij vertalen beleid, ambities en subsidieregelingen naar concrete resultaten, en maken kansen voor de ontwikkeling van natuur, landschap en klimaat, zodat er met lef, doorzettingsvermogen en veel plezier succesvolle projecten ontstaan.

Bureau More Projectbegeleiding, die al ruim 16 jaar de opdrachtgevers helpt om hun projectideeën om te zetten in concrete resultaten, doen dat in de vorm van subsidievererving en het organiseren van andere vormen van cofinanciering. Zij brengen partijen met elkaar in contact en ondersteunen het tot stand brengen van de benodigde samenwerkingsverbanden.

Zo heeft ook gemeente Bergeijk aan deze regeling deelgenomen met PLOP (Platte Lands Ontwikkelings Projecten), een stimuleringsprogramma van de gemeente. Vanaf 2020 tot heden heeft zij enkele woonkernen, Bergeijk, Riethoven, Luyksgestel en Westerhoven met dit project een extra impuls aan de flora en fauna kunnen geven. Door flyers aan de bewoners uit te delen en d.m.v. bekendmakingen in de plaatselijke weekbladen, zoals de Eyckelbergh, was het mogelijk om gierzwaluw- en/of vleermuiskasten te ontvangen. Dit was voor de bewoners geheel gratis, echter het ophangen was zelfinitiatief.

Inventarisatiemethode

Het inventariseren of de kasten bezet waren op broedsels van Gierzwaluwen en/of vleermuizen is gedaan, door alle adressen langs te gaan, telkens een korte waarneming te doen van enkele minuten, en meestal de bewoner te bevragen of er enige bezetting was. Zo was een globale opname mogelijk. De vleermuiskasten zijn niet geïnventariseerd op bezetting.

Tellingen

Er heeft 1 telling door Hans van Nunen plaatsgevonden tijdens de periode van 1 juli tot 15 juli 2023. De bevindingen zijn in tabel 4 per woonkern weergegeven.

	Bergeijk	Riethoven	Luyksgestel	Westerhoven
Gierzwaluwkast bezet door GIERZWALUW	4	0	0	0
Gierzwaluwkast bezet door HUISMUSSEN	3	1	0	0
Gierzwaluwkast niet bezet	15	0	4	2
Vleermuiskast: niet gecheckt	0	2	2	1
Geen kast aangetroffen	2	4	2	5
Totaal	24	7	8	8
%bezet	29%	14%	0%	0%

Tabel 4

Conclusie

Na een eerste inventarisatie op het gebruik van de gierzwaluwkasten, is te concluderen dat het gebruik wel een lange adem zal worden. De bezette locaties aan de Hofkerk zijn wel gedaald, en wellicht dat er enkele gierzwaluwen reeds gebruik maken van de nieuwe kasten, maar de tendens is niet erg vrolijk. Op termijn zal na verdere inventarisaties blijken of het project “Natuur in het dorp” zijn vruchten heeft afgeworpen.

Algehele eindconclusie

De aanwezigheid van de huiszwaluw, oeverzwaluw en gierzwaluw in gemeente Bergeijk ziet er niet erg rooskleurig uit. De huiszwaluw zit in een neergaande spiraal, de oeverzwaluw is stabiel, maar de huidige locatie is niet meer te gebruiken, en de gierzwaluw heeft een aantal jaren een sterke daling gezien, die mede door het project “Natuur in het dorp” enigszins lijkt te stabiliseren.

D.m.v. inventarisaties en monitoringen van bovengenoemde vogels kan worden geconstateerd, of de aanwezige plaatselijke vogelstand toe- of afneemt.

Als ambassadeur van deze vogels zal de gemeente in de toekomst meer aandacht aan de vogelpopulaties moeten geven om deze minimaal in stand te houden, maar nog beter te zorgen dat de populaties een goede toekomst tegemoet kunnen gaan.

Literatuur en hulplijnen

Rapport: Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) 2019 in Gemeente Bergeijk door Hans van Nunen.

Rapport: Oeverzwaluw (*Riparia riparia*) 2019 in Gemeente Bergeijk door Hans van Nunen.

Rapport: Gierzwaluw (*Apus apus*) 2019 in Gemeente Bergeijk: Vogelwerkgroep IVN Bergeijk-Eersel.

Gegevens aanlevering gierzwaluw: Vogelwerkgroep IVN Bergeijk-Eersel.

Gegevens nestkasten adressen aangeleverd door bureau ORBIS.

Opgemaakt door:

Hans van Nunen

IVN Bergeijk-Eersel

21 augustus 2023